

Harf Devrimi ve İstanbul Millet Mektepleri

The Letter Revolution and Istanbul National Schools

Seda Sarıkaya SARİDEMİR
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Bölümü, Aydın, Türkiye

Department of Atatürk's Principles and
Revolution History, Rectorate, Aydın Adnan
Menderes University, Aydın, Turkey
sarikayaseda@gmail.com.

Geliş Tarihi/Received 12.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 13.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Atıf:
Sarıkaya Saridemir, Seda. "Harf Devrimi ve İstanbul Millet Mektepleri". *Tarih ve Tarihçi*, 3, sy.1 (Haziran 2024): 42-53.

Cite this article:
Sarıkaya Saridemir, Seda. "The Letter Revolution and Istanbul National Schools". *History and Historian*, 3, issue.1 (June 2024): 42-53.

Öz

İstiklal Harbi devam ederken cehalete karşı başlatılan mücadele, harbin bitmesi sonrasında da devam etmiş; toplumun okur-yazar oranı devrimlerin de etkisi ile artmıştır. Yeni Türk devleti cehalete karşı başlattığı mücadele ile eğitim seferberliğine yönelmiş kadını, erkeği, yaşlısı, genci toplumun her bir ferdi okuma-yazma öğrenmeye teşvik etmiştir. Bu sürecin ilk aşaması 1921 yılında toplanan Maarif Kongresi olurken sonraki aşamaları Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü, Harf Devrimi'nin ilanı ve Millet Mekteplerinin açılması olmuştur. Türk milletinin okur-yazar olması amacı ile başlayan eğitim devrimleri, Harf Devrimi ve sonrasında açılan Millet Mektepleri ile desteklenmek istenmiştir. Millet Mekteplerindeki eğitim, Harf Devrimine paralel olarak 1 Ocak 1929'dan itibaren başlamıştır. Dönemin gazetelerinde Harf Devrimi ve Millet Mektepleri hakkında çok sayıda yazı yayınlanmış, fotoğraf paylaşılmıştır. Bu haberlerde mekteplere kimlerin gidebileceği ile ilgili haberlere yer verilip katılım oranları paylaşılırken, yeni Türk alfabesi ile yazılar, hikâyeler yayımlanmıştır.

Bu araştırma sırasında Akşam, Cumhuriyet, Hâkimiyet-i Milliye, Milliyet ve Vakit gazeteleri incelenmiştir. Ayrıca Millet Mektepleri Talimatnamesi ile arşiv belgelerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede "İstanbul" özelinde yapılan araştırma sırasında kadınların da erkeklerin de cehaletle mücadele için seferber olduğu görülmüştür. Devletin almış olduğu kararlara her iki kesimin de gönüllü olarak katılması, onların toplumsal değişime istekli oldukları çıkarımına ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sırasında "İstanbul" özelinde çalışmanın olmadığı tespit edildiğinden eksikliğin giderilmesi ve alana katkı sunmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda beş ulusal gazete belirlenmiş ve onların bir yıllık yayınları taranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harf Devrimi, Millet Mektepleri, İstanbul, Gazeteler, Maarif

Abstract

While the War of Independence was ongoing, the struggle against ignorance also began and continued even after the war ended; the literacy rate in society increased with the impact of the reforms. The new Turkish state, with its fight against ignorance, directed its efforts towards an educational mobilization, encouraging every member of society—women, men, elderly, and young alike—to learn to read and write. The first stage of this process was the Education Congress held in 1921, followed by the adoption of the *Tevhid-i Tedrisat* (the Law on the Unification of Education), the proclamation of the Alphabet Reform, and the establishment of National Schools. The educational revolutions initiated with the aim of making the Turkish nation literate were intended to be supported by the Alphabet Reform and the subsequent opening of National Schools. began on January 1, 1929, parallel to the Alphabet Reform. Numerous articles and photographs about the Alphabet Reform and National Schools were published in newspapers of the period. These reports included information on who could attend the schools and shared participation rates, along with writings and stories in the new

Turkish alphabet.

During this research, the newspapers Akşam, Cumhuriyet, Hâkimiyet-i Milliye, Milliyet, and Vakit were examined. Additionally, Millet Mektepleri (the National Schools Regulation and archival documents were utilized. Within this framework, research specific to "İstanbul" revealed that both women and men were mobilized in the fight against ignorance. The voluntary participation of both groups in the state's decisions indicates their willingness for societal change. Since it was determined during the research that there was no specific study on "İstanbul," it was aimed to address this gap and contribute to the field. In this context, five national newspapers were selected, and their publications for one year were reviewed.

Keywords: Alphabet Reform, National Schools, İstanbul, Newspapers, Education

Giriş

Türk milletinin okur-yazar olmasını sağlamak için başlatılan eğitim seferberliğinin önemli bir aşaması olan Millet Mektepleri açılış sürecinde 9 Ağustos 1928'de Sarayburnu'nda yer alan Halk Gazinosunda Mustafa Kemal şu konuşmayı yaptı: *"Yeni Türk harfleri, çabuk öğrenilmelidir. Yeni Türk harflerini her vatandaşa; kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu yaparken düşününüz ki bir milletin yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmezse bu ayıptır."*¹ Millet Mektepleri bu doğrultuda açılmış şehirlerde ve köylerde kundura boyacılarına, çobanlara ve sığirtmaçlara kadar herkese ulaşmayı arzu etmiştir.² Millet Mektepleri ile ilgili araştırma yaparken Harf Devrimi'nden bahsetmemek mümkün değildir.

Cehaletle mücadelenin hız kazanmasını sağlamak için Harf Devrimi'nin gerçekleştirilmesinin gerektiği düşünülmüş ve Mustafa Kemal tarafından verilen talimat doğrultusunda çalışmalar başlatılmıştır. Çünkü Mustafa Kemal, Harf Devrimi'nin gerçekleştirilmesi için kararlı bir tutum sergilemiş; kendisine karşı olanların itirazlarını uygun zamanı bekleyerek yok etmiştir.³ Hüseyin Cahit Yalçın'ın da dediği gibi *"Memleketi kurtarmak için en lüzumlu tedbirlerden biri harflerin değiştirilmesidir."*⁴ ki Mustafa Kemal ülkeyi *"cehaletten kurtarmak"* istediği için *"Memleketi garplılaştıracağız."* dediği 1922 yılından itibaren Harf Devrimine dair hazırlıkların şekillendirilmesini sağlamıştır.⁵ Ancak bundan yıllar önce 1906'da Mustafa Kemal'in Selanik'te görev yaptığı sırada Bulgar Türkolog İvan Manolof ile yaptığı bir görüşmede Harf Devrimi'nin yapılması gerektiğinden ilk kez bahsettiği bilinmektedir.⁶ Bu görüşme yıllar sonra gerçekleştireceği devrimin habercisi olsa da Harf Devrimi henüz gerçekleşmemişken Madam Corinn'e yazdığı mektuplarını Türkçe notlar ile bitiren Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nde; Mazhar Müfit Kansu'ya sonraki yıllarda yapılacakları ve Latin harflerine geçileceğini kaydettirmiştir.⁷ Görülüyor ki Mustafa Kemal genç bir subayken Harf Devrimi'nin olması gerektiğini düşünmüş, daha sonra bu düşüncesini olgunlaştırmıştır. En doğru zamanda da bu düşüncüyü gerçekleştirmek hedefi ile hareket etmiştir. Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) de dediği gibi Mustafa Kemal zamanlama ve sabır konusunda bir dehadir.⁸

Harf Devrimi'nin gerçekleştirilmesi için Mustafa Kemal'in verdiği talimat doğrultusunda 10 Haziran 1928'de *"Dil Komisyonu"* ya da *"Dil Heyeti"* kurulmuştur. Komisyonun üyelerinden üçü milletvekili, altısı Milli Eğitim Bakanlığının personelinden seçilmiştir. Dil Komisyonu üyeleri Falih Rıfkı (Atay), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Ruşen Eşref (Ünaydın), Ragıp Hulusi (Özmen), Ahmet Cevat (Emre), Fazıl Ahmet (Aykaç), İbrahim Osman (Karantay/Garantay), Mehmet Emin (Erişirgil), Mehmet İhsan (Sungu)dur. Fakat zaman geçtikçe komisyonun görevlerinin artması üye sayısının da artmasına neden olmuş; Ahmet Rasim, İbrahim Necmi (Dilmen), Celal Sahir (Erozan), İsmail Hikmet (Ertaylan) ve Hüseyin Avni

¹ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938*, c.III, (İstanbul, Remzi Kitabevi, 2018): 300.

² Mustafa Şahin, "Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri" *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, c.1, sy.2, (1992): 226.

³ Aydemir, *Tek Adam*, 300.

⁴ Metin Kale, "Harf Devrimi", *Erdem*, sy.33, (Ocak 1999): 819.

⁵ Aydemir, *Tek Adam*, 295-96.

⁶ Emine Kısıklı, "Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları", *Erdem*, sy. 56, (2010): 118.

⁷ Ayşe Aktaş, "Atatürk ve Harf Devrimi", *Erdem*, sy.33, (1999): 708.

⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, (İstanbul, İletişim Yay. 1991): 70.

(Başman) komisyona sonradan dâhil olmuştur.⁹ İlk toplantısını 26 Haziran 1928 de yapan Dil Komisyonu 27 Haziran'da Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde bir bildiri yayınlatarak “*mesai programını*” ve “*yeni harflerin tespitine dair çalışmaların başladığını*” topluma duyurmuştur.¹⁰ Komisyon üyelerinden İbrahim Osman (Karantay/Garantay) ise “*İstanbul konuşma dili*”ni esas alan ve tek harfli yazı sistemine dayandırdığı raporunu hazırlamış, bu raporunda “ç, ş ve t” gibi harflerin nasıl kullanılabileceğini Türkçenin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmamak suretiyle aktarmıştır.¹¹

1928 yılının Ağustos ayında Mustafa Kemal alfabe seferberliğini başlatmış, 1 Kasım 1928 sonrasında da yeni harflerin halka öğretilmesi amacı ile Millet Mekteplerinin açılacağı İsmet Paşa tarafından şu sözlerle ilan edilmiştir: “*Türk harfleriyle Büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecektir. Biz buna samimiyetle ve vicdanî bir itimatla inanıyoruz... Esasen...milletin bir an evvel okuyup yazmak, cehaletten sıyrılmak için taşıdığı arzu derin, geniş ve samimidir.*”¹²

Millet Mektepleri Teşkilatı Yönetmeliği'nin dördüncü maddesinde “*Bu teşkilatın reis-i umumisi ve Millet Mektebinin Başmuallimi Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal hazretleridir.*” ifadesi yer almış ve Mustafa Kemal başöğretmen olarak yurt gezisine çıkarak aydınlanma devrimini başlatmıştır.¹³ Bu gezisi sırasında Tekirdağ, Bursa, Amasya, Tokat, Sivas ve Kayseri'yi ziyaret etmiş; halka harfleri tanıtmış sonra da Ankara'ya dönmüştür.¹⁴ Mustafa Kemal'in başlattığı bu aydınlanma süreci bütün öğretmenlerin görevi olarak devam etmiştir, yeni Türk harfleri topluma öğretilmiştir.

Harf Devrimi

İzmir İktisat Kongresi'nde Kazım Karabekir'in konuşması ile Harf Devrimi için alevlenen tartışmalar sonrasında özellikle Harf Devrimi'ne karşı olduğu görülen gazetecilerin yazıları dikkat çekmiştir.¹⁵ İlerleyen yıllarda ise Harf Devrimi ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmaları yapanlardan biri olan Avram Galanti: “*Arap Harfleri Terakkimize Mani Değildir*” adlı eserinde Latin harflerinin kabulü üzerinde durmuştur. O: “*Latin harflerinin bütün fevâidinden (faydalar) istifade edebilmek için evvel-be-evvel Türkçemizi, ilmî ta'birat icâd edecek bir hale getirmek lâzımdır. Diğer tabirle, lisanımızın ıslahatına elifbadan değil, nefsi-i lisandan (dilin kendisinden) başlamalı. Aksi takdirde Lâtin harfleri memleketin geri kalmasına yardım etmekten başka bir şeye yaramaz.*” diyerek dilin ıslah edilmesi gerektiğini aktarmıştır.¹⁶ Harf Devrimi ile ilgili bir diğer çalışma yapan kişi de İsmail Şükrü Bey olmuştur.¹⁷ İsmail Şükrü Bey önce harflerin ve imlânın düzeltilmesi gerektiğini, ardından ise dilin, Türkçenin kendi dil bilgisi kurallarına uygun bir şekilde kullanılması gerektiğini savunmuştur.¹⁸

26 Şubat 1926'da yapılan Uluslararası Türkoloji toplantısında Latin alfabesine geçilmesi ilkesi benimsenmiştir.¹⁹ Kongreden sonra Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, TBMM'de bir konuşma yapmış ve konuşma sonrasında Harf Devrimi tartışmaları yeniden alevlenmiştir. Bazı gazete ve dergiler devrimin gerçekleşmesi için destek verirken bazıları da devrime karşı bir tutum takınmıştır. Bu gazeteler, İkdâm ve *Tevhid-i Efkâr*'dır. Bir diğeri de Akşam gazetesidir ki 28 Mart 1926'daki sayısında “*Latin Harflerini Kabul Etmeli mi? Etmemeli mi?*” konusunu sayfalarına taşıyarak bu durumu tartışmaya açmayı uygun bulmuştur.²⁰ Akşam gazetesi başlangıçta Harf Devrimi'ne karşı olsa da 1929 yılında devrime yönelik önemli adımlar atmıştır. 3 Kânunusani 1929'a ait sayısının 6. sayfasında “*Akşam bugünden itibaren sizin müzakereciniz oldu.*”

⁹ Maarif Vekâleti Mecmuası 1929, “Dil Heyeti Hakkında Tarihi Vesikalar: Maarif Vekâletinin Teklifi” 59. Kale, “Harf Devrimi”, 823; Aktaş, “Atatürk ve Harf Devrimi”, 709.

¹⁰ Bilal Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, (Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay. 2008): 89.

¹¹ Aktaş, “Atatürk ve Harf Devrimi”, 710. “*Avrupa dillerindeki gibi ch, sch, tsch gibi harfler yerine tek ç, ş, t gibi harfler alınması; Arap imlâsındaki S (kef), j (kaf), L (ü), h (zı), j (zel) gibi ikili kullanımlar yerine tek harfler tercih edilmiştir. Bunlardan başka Latin harflerini tamamiyle taklit etmekten ayrılan millî alfabe özelliğini kazandıran c, ç, s,j, ğ, gibi harfler Türkçenin ihtiyacı göz önünde tutularak hazırlanmıştır.*”

¹² TBMM Zabıt Ceridesi, c. IV, (1 Teşrin-i Sani/Kasım), 7-9.

¹³ Resmi Gazete, “Millet Mektepleri Kararnamesi”, 11 Kasım 1928, 2.

¹⁴ Kale, “Harf Devrimi”, 826.

¹⁵ Kısıklı, “Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları”, 120.

¹⁶ Avram Galanti, *Arap Harfleri Terakkimize Mani Değildir*, (Kitabevi Yay. 1995): 134.

¹⁷ Kısıklı, “Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları”, 122.

¹⁸ H. Seçkin Çelik, “Harf İnkılabından Önce Alfabe Tartışmalarında Üç Farklı Görüş”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.29, 33.

¹⁹ Mustafa Oral, “Türkoloji Tarihinde 1926 Bakû Türkiyat Kongresi”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sy. 17, 2004, 119.

²⁰ Muhammed Sarı ve Hatice Gedik, “Türkiye’de Harf Devrimi Öncesinde Basına Yansıyan Görüşler”, *Turkish Studies*, sy.7 (summer 2014): 496-97; Kısıklı, “Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları”, 121-23.

Bundan sonra her akşam baş başa derslerimize çalışacak, yazımızı bir an evvel öğreneceğiz." ifadesine yer vermiştir.²¹ Bu yazıdan da anlaşıldığına göre hem yeni Türk harflerini benimsemiş hem de ulusun bir an önce okuma-yazmayı öğrenmesi için sorumluluk almıştır.

Harf Devrimi'ne destek veren gazetelerden bazıları Akşam, Cumhuriyet, Hâkimiyet-i Milliye, Milliyet ve Vakit'tir. Harf Devrimine ve Millet Mekteplerinin açılışına yönelik yazıları ve karikatürleri ile devrimi topluma kabul ettirmek yolunda önemli adımlar atmışlardır. Özellikle 1928 yılının ikinci yarısında yayınlanan gazetelerde bu yönde örneklere rastlamak mümkündür. Yeni Türk harflerinin öğrenilmesi ve öğretilmesi çabası başlamış²² hem basın hem resmi kurumlar bu konu ile ilgili yoğun bir gayret göstermiştir. Resmi kurumlar kendi personellerinin yeni Türk harflerini öğrenmesini sağlamış²³ ve topluma örnek olmuştur. Jandarmalar²⁴ ve diğer devlet memurları yeni Türk harflerini öğrenmeye çalışırken İstanbul Millet Mekteplerinde görev yapmak isteyen öğretmenler de dilekçe ile İstanbul Maarif Müdürlüğü'ne başvurmuştur.²⁵ Ayrıca tevkifhanelerde de kurslar açılmış, tutukluların yeni Türk harflerini öğrenmeleri sağlanmak istenmiştir.²⁶

Cumhuriyet, 2 Ağustos 1928

Yeni harflerin kabul edilmesi sürecinde gazetelere yansıyan ilanlardan da anlaşılacağı gibi topluma yeni harfler benimsetilmek istenmiştir. Gazetelerde Türk harfleri tanıtılmış ve halkın Türk harflerini öğrenmesi, onları kullanması üzerinde durulmuştur. Hatta tramvay şirketinin tabelalarını yeni harflerle tebdil ettiği, pek çok işletmenin de tabelalarını Türk harfleri ile yeniden düzenlediği gazetelerde paylaşılmıştır.²⁷

Türk harflerinin çabuk öğrenilmesi için her vatandaşa -kadınlara ve erkeklere, hamallara, sandalcılara- öğretilmesi için eğitim-öğretim seferberliği başlatılmış, 1928'de halk dershaneleri, 1929'da da Millet Mektepleri açılmıştır.

Millet Mekteplerinin açılışı Akşam gazetesinde şu satırlarla duyurulmuştur: *"Zil çaldı mektep zamanı geldi. Bu günden itibaren kadın, erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar hepimiz Millet Mekteplerine gideceğiz. Siyah tahtaların karşısında, sıraların başında heceleye heceleye Türk harflerini okuyacağız. "Akşam" Millet Mekteplerine gidenlere elinden geldiği kadar yardım*

²¹ Akşam, "Mektep Zamanı Geldi", 3 Kânunusani 1929.

²² Aydemir, *Tek Adam*, 300.

²³ BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No:2-13-10.

²⁴ BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No:2-12-5.

²⁵ BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No:2-11-3.

²⁶ BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No: 2-13-8.

²⁷ Cumhuriyet, "Yeni Harflerimiz", 31 Ağustos 1928.

etmeğe karar vermiştir.”²⁸

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1928

Milliyet gazetesi de benzer bir yazıyı yayımlamıştır: “Bugünden itibaren bu sahife Millet Mekteplerine devam edenler için bir tatbikat sahifesi olabilecektir. Bugün Millet Mekteplerinin açıldığı gündür. Herkes bugünden itibaren ana dilini öz şekli ve temiz ruhiyle öğrenmeye candan koşacaktır...”²⁹

Millet Mektepleri

Harf Devrimi’nden sonra Başbakan İsmet Paşa, TBMM’de yaptığı konuşmada yeni Türk harflerinin tüm millete öğretilmesi için Millet Mekteplerinin açılacağını ilan etmiştir. Bu konuşmanın ardından Millet Mektepleri Talimatnamesi, 11 Kasım 1928’de alınan Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiştir.³⁰ Millet Mektepleri Talimatnamesinin hazırlanmasında Mustafa Necati Bey’in büyük emeği geçmiş, talimatname onun kaleminden çıkmıştır. Fakat Millet Mektepleri’nin açıldığı gün, 1 Ocak 1929’da Necati Bey hayata gözlerini yummuştur.³¹

12 Kasım 1928’de yayımlanan Vakit gazetesinin ilk sayfasında yer alan haberde de Bakanlar Kurulunun toplandığı, Millet Mektepleri Talimatnamesinin kabul edildiği duyurulmuştur.³² Bu bağlamda büyük halk kitlelerini süratle okur-yazar hale getirmek maksadı ile Millet Mektepleri Teşkilatı kurulmuştur.³³ Millet Mektepleri Talimatnamesinde yeni Türk harflerinin kısa bir sürede ve kolay bir şekilde toplumun fertlerine öğretilmesinin amaçlandığı vurgulanmıştır. Talimatnameden öğrenildiği kadarıyla hükümetin amacı vatandaşların okuyup-yazmasını kolaylaştırmaktır.

Millet Mektebine devam edecek vatandaşlara kolaylık sağlamak amacı ile teşkilatın vatandaşların ayağına götürülmesi hedeflenmiştir. Hemen her mahallede ve her semtte açılan Millet Mekteplerinin yanı sıra köylerde de kurslar açılmıştır.³⁴ “Vatandaşların en müsait olduğu zamanlarda ve yanlarında ya iki aylık veya dört aylık kurslar açılacak. Şehirde ve köyde mekteplere, muayyen içtimâ mahallerine gelmeye vakitleri müsait olmayan vatandaşlar için seyyar muallim teşkilatı yapılacaktır. Devletin en büyüğünden küçüğüne kadar bütün devlet memurları Millet Mektepleri teşkilatında ihtiyaca göre çalışacaklar. Reisicumhur hazretleri Millet Mektepleri teşkilatının umûmî reisliğini ve başmuallimliğini kabul buyurmuşlardır.

²⁸ Akşam, “Türk harflerini öğrenmek için halkta büyük bir tehâlük vardır.”, 3 Kânunusani 1929.

²⁹ Milliyet, “Halk Sahifesi Açıktır”, 1 Kânunusani 1929.

³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, c. IV, (1 Kasım 1928): 7-9; Mustafa Albayrak, “Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sy.29, (1994):472-73. Bilal Şimşir, “Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi” Belleten, sy. 169 (Ocak 1979): 128,136. Hatta İsmet Paşa Malatya gezisinde yeni alfabeyi “Türk alfabesi” olarak duyurmuştur.

³¹ Şimşir, Türk Yazı Devrimi, 208; Maarif Vekâleti Mecmuası 1929, “Merhum Maarif Vekili Necati Bey”, 97-102.

³² Vakit, “Heyet-i Vekile”, 12 Kasım 1928.

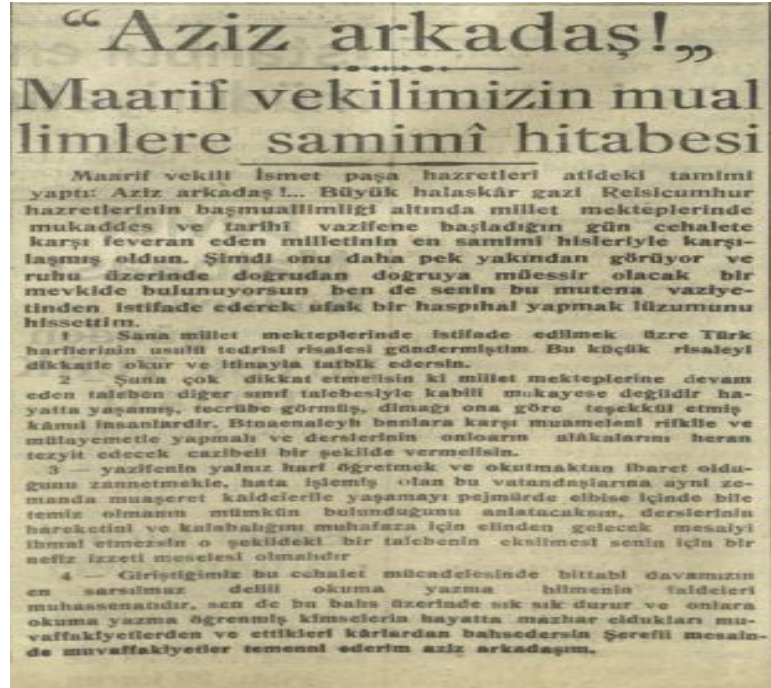
³³ Resmi Gazete, “Millet Mektepleri Kararnamesi”, 11 Kasım 1928, 1-5.

³⁴ Resmi Gazete, “Millet Mektepleri Kararnamesi”, 11 Kasım 1928, 7.

Bu teşkilat ile bir senede vatandaşların maîşet hayatındaki düzeni hiç bozulmaksızın geçkin yaşlarda birkaç yüz bin nüfusu kurtarabileceğimizi hiss ediyoruz.”³⁵ Ayrıca Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmenlere hitâben “Aziz Arkadaşlar” başlığı ile bir mektup gönderen İsmet Paşa, mektupta öğretmenlerin göreve başladığı günden itibaren cehalete karşı savaş açtığını ifade etmiştir. Millet Mekteplerine gelecek kadınların ve erkeklerin yetişkin olacakları ve onlara muamele edilirken bu durumun unutulmaması uyarısında bulunulmuştur.³⁶

Millet Mektepleri yetişkinlerin de devam ettiği kurumlar oldukları için vatandaşların günlük hayatlarında kullanabilecekleri bilgilerin anlatılacağı dersler tercih edilmiş ve dersler iki şubede verilecek şekilde planlanmıştır. Bunlardan birisi A şubesi/dershanesidir. A dersanelerinde verilen dersler arasında alfabe, kırâat, imlâ ve tahrir dersleri yer almış; bu derslere ilave iki saati geçmeyecek şekilde hesap dersi eklenmiştir. Öteki şube ise Arap harflerini okuyup-yazabilenler için açılmış olan B şubesi/dershanesidir. Bu şubedeki dersler, kırâat, tahrir, hesap ve ölçüler, sağlık bilgisi ile yurt bilgisinden oluşmuştur. Haftada altı saat olarak verilen bu derslerin bir saati yurt bilgisi dersine, bir saati de sağlık bilgisi dersine ayrılmıştır. B şubesindeki derslerin kapsamı A şubesinde verilen derslerin kapsamından daha geniş tutulmuştur.³⁷ Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda ders kitabı sorunu olduğu düşünülebilir. Yeni Türk devleti, bu sorunu çözmek için Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Heyetinin araştırmaları sonrasında ders kitaplarını belirlemiş ve kitapları öğrencilere dağıtmıştır.³⁸

Millet Mekteplerine gösterilen yoğun ilgiye bakıldığında, halkın eğitim-öğretime istekli olduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul’da ve Ankara’da, başvuruların beklenenden fazla olması nedeni ile ek tedbirler alınarak yeni sınıflar açılmış ya da sınıf mevcutları arttırılmıştır.³⁹ İlk yılında Millet Mekteplerine kayıt için başvuranlar, beklenenden fazla olmuştur. Muğla’da, Konya’da, Çankırı’da, Kırşehir’de, Bayındır’da, Kastamonu’da, Adana’da, Bolu’da, Giresun’da, Samsun’da, Kalecik’te, İzmir’de, İstanbul’da, Edirne’de, Gelibolu’da, Denizli’de, Gerede’de, İnegöl’de, Bergama’da çok sayıda Millet Mektebi açılmıştır.⁴⁰

Milliyet, 1 Şubat 1929

³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, c. V, (8 Kasım 1928), 26.

³⁶ Milliyet, “Aziz Arkadaşlar”, 1 Şubat 1929.

³⁷ Resmi Gazete, “Millet Mektepleri Kararnamesi”, 11 Kasım 1928, 7; Mustafa Albayrak, “Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları” 480-82.

³⁸ Fahri Kılıç, “Yeni Türk Harflerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, sy. 61, (2017): 216-218.

³⁹ *Hâkimiyet-i Milliye*, “Dün Memleketin her köşesinde binlerce Millet Mektebi açıldı.”, 2 Kânunusani 1929.

⁴⁰ *Hâkimiyet-i Milliye*, “Türkiye’de Millet Mektepleri Açıldı”, 3 Kânunusani 1929.

Ankara Millet Mektebine de kadınların ve erkeklerin devam ettiği çok sayıda dersane açılmıştır. Ankara'nın merkezinde ve şehrin sınırları içinde açılan dersanelere devam eden kadın sayısı dokuz bin iki yüz yetmiş dört, erkek sayısı da yedi bin dokuz yüz kırk sekiz olarak verilmiştir. Ankara genelinde açılan dersane ve o dersanelerde görevli muallim sayısı üç yüz dokuz olarak tespit edilmiştir.⁴¹ Mardin'de otuz, Siirt'te yirmi yedi Millet Mektebi açılırken Bitlis'te de çok sayıda Millet Mektebi açılmıştır.⁴² 7 Kânunusani 1929'da yayımlanan Hâkimiyeti Milliye gazetesinin haberine göre Isparta'da üç yüz beş, Gümüşhane'de seksen beş, Bolu'da dört yüz, Kayseri'de iki yüz elli dört, Eskişehir'de de yüz otuz yedi Millet Mektebi açılmıştır.⁴³ Bu mekteplerin sayısı, sonraki günlerde artarak devam etmiştir. Millet Mekteplerinin ilk yılında 1.000.000'dan fazla kişinin kayıt yaptırdığı ve bunların yaklaşık 600.000'inin mezun olduğu ifade edilmiştir.⁴⁴ Zaman geçtikçe halkın ilgisi azalmıştır. Bu durumun pek çok sebebi olduğu düşünülmektedir. İlk sebebin Mustafa Necati Bey'in aniden ölmesi, ikinci sebebin de dünya ekonomik krizinin Türkiye'deki etkisi olduğu düşüncesidir. Ayrıca bazı yöneticilerin olumsuz tavırları da başvuruların ve ilginin azalmasında etkili olan sebepler arasında gösterilmiştir.⁴⁵

Hâkimiyet-i Milliye, 2 Kânunusani 1929

Millet Mekteplerinin açıldığı günden 1933'e gelene kadar tüm yurttan 54.050 Millet Mektebi dersliği açılmıştır. Mekteplerin %34.40'ı kentlerde, %65.60'ı köylerde eğitim-öğretim vermiş; bu mekteplerde 46.690 öğretmen görev yapmıştır. 1929-1933 arasındaki beş yıllık dilimde 2.350.924 kişi eğitim-öğretime devam etmiştir ancak tamamı diploma alamamıştır. Diploma alan öğrencilerin sayısı, devam edenlerin yaklaşık yarısı kadar olmuştur ki bu da 1.124.926 kişi demektir.⁴⁶ Bir başka ifade ile 1927 yılı nüfus sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 13,6 milyondur. Bu sayıya göre 20-45 yaş arasındaki nüfus yaklaşık 5 milyon, 7-19 yaş arası da yaklaşık 3.5 milyondur. Beş yıllık süre boyunca Millet Mekteplerinde yapılan eğitim-öğretim sonucunda yaklaşık olarak 1.2 milyon mezun verilmiştir.⁴⁷

İstanbul Millet Mektepleri

İstanbul'da henüz Millet Mektepleri açılmadan yeni Türk alfabesi halk dersaneleri aracılığı ile halka öğretilmeye

⁴¹ Hâkimiyet-i Milliye, "Şehrimizde Millet Mekteplerinde Faaliyet", 15 Kânunusani 1929.

⁴² Hâkimiyet-i Milliye, "Dersaneler tamamen doldu., bir çok talebeler bahçelerde bekliyor.", 4 Kânunusani 1929.

⁴³ Hâkimiyeti Milliye, "Kaç Mektep Açıldı", 7 Kânunusani 1929.

⁴⁴ Kılıç, "Yeni Türk Harflerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi", 219.

⁴⁵ Kılıç, "Yeni Türk Harflerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi", 219.

⁴⁶ Kale, "Harf Devrimi", 828.

⁴⁷ Fezade Bayraktutan, "Millet Mekteplerinin Halk Eğitimi Açısından İncelenmesi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, sy. 37, 2020, s.142.

başlanmıştır. Kılıçlı Halk Dershanesinin iki sınıflı olduğu, devam eden öğrenci mevcudunun başlangıçta kırk sekiz olduğu sonraki hafta elli beşe yükseldiği belirtilmiştir. Birinci sınıfa başlayanların 1 Ocak'tan itibaren Millet Mekteplerine devam edeceği öğrenilen belgede derslerin cuma, cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri akşam on sekizden on dokuz kadar yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Üsküdar Halk Dershanesine on beş erkeğin devam ettiği, bunların bir kısmının kırâat okuduğu, imlâ yazdığı belirtilmiştir. Devam eden talebelerden sadece sekizinin okuyup yazmayı öğrendiği belirtilmiştir.⁴⁸

"İrfan Seferberliği" olarak gazetelerde duyurulan Millet Mekteplerinin açılışı ile beraber kadınlar, çocuklar ve erkekler irfan seferberliğine katılmış; derslere kaydolmuşlardır. İstanbul'da ilk günden itibaren katılım, beklenenin üstünde olmuştur. Milliyet gazetesinin haberine göre İstanbul'da 1200 dersane ve 50.875 talebe ile dersler başlayan Millet Mektepleri⁴⁹ Bilal Şimşir'in aktardığı rakamların yaklaşık yarı kadardır. Bilal Şimşir'in verdiği bilgiye göre İstanbul'da açılan dersane sayısı 2.655, kayıt yaptıran öğrenci sayısı da 104.458'dir.⁵⁰

"İstanbul genelinde açılan Millet Mektepleri gazetede yedi başlık altında verilmiştir.

Birinci başlık İstanbul Ciheti:

Cağaloğlu (birinci mektep)

Beyazıt (beşinci mektep)

Fatih (on birinci mektep)

Çarşamba (yirminci mektep)

Aksaray (kırk beşinci mektep)

Şehremini (otuz birinci mektep)

Kocamustafapaşa (yirmi sekizinci mektep)

Eyüp (Reşadiye mektebi)

İkinci Başlık Beyoğlu Ciheti:

Galatasaray Lisesi

Nişantaşı (on beşinci mektep)

Kasımpaşa (dokuzuncu mektep)

Beşiktaş (on dokuzuncu mektep)

Sarıyer (on dördüncü mektep)

Emirgan (yirmi sekizinci mektep)

Ortaköy (yirmi üçüncü mektep)

Üçüncü başlık Üsküdar Ciheti:

Ayazpaşa (yirmi birinci mektep)

Toptaşı (on beşinci mektep)

Altunizade (on dördüncü mektep)

Kısıklı (on üçüncü mektep)

Kadıköy (Gazipaşa Mektebi)

Göztepe (beşinci mektep)

Beylerbeyi (yirmi altıncı mektep)

Anadoluhisarı (otuz dördüncü mektep)

Beykoz (kırkıncı mektep)

⁴⁸ BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No: 2-13-6.

⁴⁹ Milliyet, "Harf Bayramı", 2 Kânunusani 1929.

⁵⁰ Şimşir, "Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi", 152.

Dördüncü başlık: Adalar (ilk mektep)

Beşinci başlık: Bakırköy (birinci mektep)

Altıncı başlık: Kartal (birinci mektep)

Yedinci başlık: Yeşilköy (ilk mektep)”⁵¹

Millet Mekteplerinin açılış haberleri, halka gazeteler aracılığı ile duyurulurken İstanbul’da açılan Millet Mektepleri ile ilgili haberlerden biri de Cumhuriyet gazetesinde yer bulmuştur. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre sekiz yaşından kırk yaşına kadar her vatandaşın Millet Mekteplerine devam etme zorunluluğu olduğu bildirilen gazetede, on altı ile kırk yaş arasındaki her Türk vatandaşının evinin bulunduğu bölgede açılacak mektebe devam etmesi ve yeni harfleri okuyup-yazmayı öğrenmesi o vatandaşın görevi olarak ifade edilmiştir. Millet Mekteplerine devam etmekle mükellef olanların mahalle ihtiyar heyetine başvurarak adresini kaydettirmesi gerektiği söylenmiştir. Bunu yaparken Arap harfleri ile okuyup-yazmayı bilip bilmediklerini de kaydettirmeleri istenmiştir. Arap harflerini bilenler iki ay, bilmeyenler ise dört ay olan okuma devresine katılmakla mükellef tutulmuşlardır. Ayrıca aile reisleri kızını, eşini ya da ailenin herhangi bir kişisini okula göndermeden yani evin içinde yeni harfleri öğretmeyi arzu ederse bu durumu da mahallelerindeki ihtiyar heyetine bildirmek zorunda tutulmuştur. Aile reisinin okumasını taahhüt ettiği kişiler sınava alınmış, başarılı olanlara şahadetname verilmiştir.⁵² Fakat verdiği sözü tutamayan aile reisleri, mektebe kayıt yaptırap da devam etmeyen bireyler gibi soruşturmaya tâbi tutulmuş ve cezalandırılmıştır.⁵³

Milliyet gazetesinin haberine göre İstanbul’da okuyacak olanların sayısı 300.000 olarak verilmiştir. Kaydedilenlerin yarısından fazlasının kadın olduğu, Kadıköy’deki merasimlerin erken yapıldığı, ilk dersin de 16.30’da başladığı bildirilmiştir.⁵⁴ Yine aynı gazetenin verdiği haberde bir yıl içerisinde halkın çoğunluğuna okuma-yazma öğretileneğinin planlandığı görülmektedir.

Kayıt muamelesi bitirildikten sonra mahallelerde yapılacak derslerin mevcut mekteplerde yapılması planlanmıştır. 2 Kânunusani 1929’dan itibaren İstanbul’da açılan her Millet Mektebinde derse başlanmış, halkın katılımını arttırmak için ders saatlerinin tespiti konusu okul idarelerine bırakılmıştır.⁵⁵ Sadece Cağaloğlu’nda bulunan ilk mektebe 600 kişi kayıt yaptırmış, bu kişiler on bir derslikte eğitim görmeye başlamıştır.⁵⁶ Akşam derslerinden sonra Öğretmen Ö. Saffet B. tarafından bestelenen “Cumhuriyet”, “Şehitlik” ve “Gençlik” marşları tegannî edilmiştir.⁵⁷

İstanbul’da açılan bütün Millet Mekteplerinde 3 Kânunusani 1929’da kadınlar derse başlamıştır. Gündüz derse devam etmek isteyen kadınlar, yalnız pazartesi ve perşembe günleri öğleden sonra iki ders almıştır. Kayıt yaptırmak için müracaat eden pek çok kadın da ikinci devreye bırakılmıştır.⁵⁸ Ayrıca kayıt yaptıran kadınların bazılarının bakıma muhtaç çocukları olduğu için onların derslere devamını sağlamak isteyen hükümet, çocukların da bakımını düşünmüştür. Yani onlar için mürebbiyeler görevlendirmiştir.⁵⁹ Aynı gazetenin 4 Kânunusani 1929 sayılı baskısında yer alan “Kadınların Hücumu” başlıklı haberde “Millet Mekteplerinde okumaya başlayan kadınların her geçen gün arttığı, çocuklu olan kadınların ne yapacağı” sorusu sorulmuştur.⁶⁰ Bu iki bilgi karşılaştırıldığında kadınların devam ettiği her Millet Mektebinde çocuklara bakacak bir mürebbiye var mı sorusu akla gelmektedir.

Çapa Kız Muallim Mektebinde Müdüre Fatma Huriye Hanım nezaretinde açılan halk mektebi yeni harfleri bilenlerle hiç bilmeyenler olarak iki kısımdan oluşan derslere başlamıştır.⁶¹ Galatasaray Millet Mektebinde de 60’ı kadın 200 talebe

⁵¹ Cumhuriyet, “Resmi Tebliğ: Millet Mektepleri Ay Başında Açılıyor”, 27 Kânunu evvel 1928.

⁵² BCA, Kurum No: 180-9-0-0/Genel; Yer No: 2-13-8.

⁵³ Cumhuriyet, “Resmi Tebliğ: Millet Mektepleri Ay Başında Açılıyor”, 27 Kânunu evvel 1928.

⁵⁴ Milliyet, “Harf Bayramı”, 2 Kânunusani 1929.

⁵⁵ Cumhuriyet, “Millet Mektepleri: Halk tevacüm şeklinde irfana doğru koşuyor”, 3 Kânunusani 1929.

⁵⁶ Cumhuriyet, “Millet Mektepleri Dün Gece Açıldı”, 2 Kânunusani 1929. Milliyet gazetesi ile Cumhuriyet gazetesinin verdiği derslik sayısı farklıdır.

⁵⁷ Cumhuriyet, “Feri köy Halk Dershanesinde İmtihanlar Yapıldı”, 2 Kânunusani 1929.

⁵⁸ Cumhuriyet, “Kadınlar için açılan mekteplerde dünden derslere başlandı.”, 4 Kânunusani 1929.

⁵⁹ Milliyet, “Harf Bayramı: Dün İstanbul’da Muazzam Tezahürat Yapıldı.”, 2 Kânunusani 1929.

⁶⁰ Milliyet, “Kadınların Hücumu”, 4 Kânunusani 1929.

⁶¹ Milliyet, “Kadınların Hücumu”, 4 Kânunusani 1929.

derslere başlamıştır. Vali Muhittin Bey, açılış törenini yaptıktan sonra dersaneleri gezmiş ve kadın öğrencilerle sohbet etmiştir. Bu sohbeti sırasında öğrencilere: *“Hanımefendiler! Bu harf inkılabında erkeklere siz önyak olacaksınız. Muvaffakiyetinizi temenni ederim.”* diyerek onları teşvik etmiştir.⁶²

Erkekler cumartesi, pazar, salı ve çarşamba günü akşamları devam ettikleri Millet Mekteplerinde birer saat ders görmüşlerdir. Mahallelerde kayıt muamelesi bitirildikten sonra geceleri ilk devre talebesine yediden sekize kadar, ikinci devre talebelerine de sekizden dokuza kadar ders verileceği haberi gazetelerde yer bulmuştur.⁶³

Kadınlara olduğu gibi erkeklere de dersanelere devam etme mecburiyeti getirilmiştir. Millet Mekteplerine kayıt yaptırmamış olanlardan veya kayıt yaptırıp derslere devam etmeyen öğrencilerden beş liradan altmış liraya kadar nakdî ceza alınmasına karar verilmiştir. Böylece derslere devam edecek öğrencilerin keyfi hareket etmelerinin önüne geçilmiştir.⁶⁴ 18 Şubat 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesi haberine göre Millet Mekteplerine kayıt yaptırıp da devam etmeyenler hakkında *“evamiri Hükûmete âdemi riayet noktasından”* tahkikat başlatılmış, devam etmeyenlerin isimleri polis merkezlerine bildirilmiştir.⁶⁵

Milliyet, 2 Kânunusani 1929 (Galatasaray Millet Mektebi)

*“Memleketin her tarafında cehalete karşı mücadele başladı. Harbe gidenler için ölmek var, dönmek yoktur. Bu mücadelede de öğrenmek var, cahil kalmak yoktur. Öğreniniz ve öğretiniz. Türk vatanının menfaati bunu gerektirir.”*⁶⁶ sözlerinden de anlaşılacağı üzere büyük bir coşku ve heyecanla açılan Millet Mekteplerine katılım bir hayli yüksek olmuştur.

⁶² Milliyet, “Dün Gece Küşat Resmi Nasıl Yapıldı”, 2 Kânunusani 1929.

⁶³ Milliyet, “Harf Bayramı”, 2 Kânunusani 1929.

⁶⁴ Cumhuriyet, “Millet Mektepleri Açıldı”, 2 Teşrinisani 1929.

⁶⁵ Cumhuriyet, “Millet Mekteplerine Devam Etmeyenler Hakkında Takibata Başlandı”, 18 Şubat 1929.

⁶⁶ Akşam, “Millet Mektepleri: Halkın Tehalükü Karşısında Yeni Dersaneler Açılması Düşünüyor” 4 Kânunusani 1929.

Bu akşam İstanbulun her tarafında Millet mektepleri açılmış olacaktır

Milliyet, 26 Şubat 1929

Sonuç

Mustafa Kemal'in gençlik yıllarından itibaren Harf Devrimi ile ilgili fikirlerini pek çok kere uygun ortamlarda dile getirdiği bilirse de Erzurum Kongresi'nden itibaren Mazhar Müfit Kansu'ya gelecekte Harf Devrimi'nin yapılacağını not ettirilmesi önemlidir çünkü Milli Mücadele sonrasında gerçekleştirilecek devrimlerden birisinin de Harf Devrimi olduğu görülmektedir. Yani Mustafa Kemal daha o günlerde Latin harflerine geçileceğini bildirmiştir. Hem Milli Mücadele Dönemi'nde hem de Cumhuriyet Dönemi'nde Harf Devrimi ile ilgili uzun tartışmalar yaşanmış ve İzmir İktisat Kongresi'nde gündem maddelerinden birisi olarak öne çıkmıştır. 26 Şubat 1926'da Bakü'de toplanan Uluslararası Türkoloji Kongresi'nde Latin alfabesine geçilmesi ilkesi benimsenmiş, Türkler için en uygun alfabenin Latin alfabesi çerçevesinde oluşturulacak olan yeni Türk harflerinin olduğu ifade edilmiştir. Bu düşünce çerçevesinde hem Türk toplulukları hem de Batı uygarlığı ile iyi ilişkiler kurulması hedeflenmiştir. Kongrede alınan kararlara bağlı olarak Harf Devrimi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yeniden tartışma konusu olmuştur. Mustafa Kemal 9 Ağustos 1928 bu tartışmalara son noktayı koymuş, Harf Devrimi'nin gerçekleştirileceğini ilan etmiştir.

Halk dersanelerini açan devlet bu doğrultuda bir adım atmış, toplumun her bir ferdinin dersanelere devam etmesini amaçlanmıştır. Harf Devrimi'nin yapılmasının ardından tüm yurttaki eğitim-öğretim seferberliğinin başlatılmasına karar verilerek Millet Mektepleri açılmış adeta cehalete karşı seferberlik başlatılmıştır. Millet Mektepleri 1929'da yapılan düzenleme ile daha sistemli bir çalışma içerisine girmiş ve eğitim-öğretim iyileştirilmiştir.

Millet Mekteplerinin sistemli ve disiplinli bir eğitim politikası yürütmesi, mekteplerin başarısını da o oranda arttırmıştır. Özellikle derslere kayıt yaptıranların devam zorunluluğuna tabî tutulması eğitim-öğretim sonrasında yapılacak olan sınavların başarısını arttırmıştır. Derslere devam edecek kişilerin hangi gün ve saatlerde derslere gideceği katılım oranında etkili olurken, kadınlar ve erkekler için ders saati esnekliği de derslere devam üzerinde etki eden bir diğer faktör olmuştur. 1929 yılında İstanbul'da çok sayıda A ve B şubesinin açılması pek çok öğrencinin derslere katılımını arttırmıştır. Sadece ilk yıl derslere devam eden öğrenci sayısının İstanbul'da yüz bini geçmesi Millet Mekteplerinin bir başka başarı göstergesidir.

Ayrıca İstanbul yapısı, yaşam şekli bakımından diğer illere örnek olmuş, İstanbul'da açılan Millet Mekteplerinin basındaki yansımaları halkın ilgisini çekmiştir. Bu ilgi ile katılım oranı etkileşim halindedir ve kadınların Millet Mekteplerine gitme, okuma-yazma öğrenme isteğinin basında yer bulması onların toplumsal sorumluluk almasını da sağlamıştır. Hem kadınların hem de erkeklerin derslere devam etmesi ile okur-yazar oranı artarken, her öğrencinin diploma alamaması bir başarısızlık gibi algılanmamalıdır. Bilakis diploma alamayan öğrenciler de 1929'dan itibaren Türk harflerini tanımıştır. Türk halkı kadın, erkek, yaşlı genç fark etmeksizin köyden kente her yerde Türk harflerini öğrenmeye çalışmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışmaya için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)⁶⁷

Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Sürelî Yayınlar⁶⁸

Akşam

Cumhuriyet

Hâkimiyet-i Milliye

Maarif Vekâleti Mecmuası

Milliyet

Resmi Gazete

Vakit

Kitap ve Dergiler

Aktaş, Ayşe. "Atatürk ve Harf Devrimi". *Erdem*, sy.33, (1999): 699-714.

Albayrak, Mustafa. "Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sy.29, (1994): 471-482.

Aydemir, Şevket Süreyya. *Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938*. C.III, Remzi Kitabevi, 2018.

Bayraktutan, Fezade. "Millet Mekteplerinin Halk Eğitimi Açısından İncelenmesi". *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, sy. 37, 2020, 119-150.

Çelik, H. Seçkin. "Harf İnkılabı'ndan Önce Alfabe Tartışmalarında Üç Farklı Görüş". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.29, (Güz 2018):17-40.

Galanti, Avram. *Arap Harfleri Terakkimize Mani Değildir*. Kitabevi Yay, 1995.

Kale, Metin. "Harf Devrimi". *Erdem*, sy.33, (Bahar 1999): 811-831.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Atatürk*. İstanbul: İletişim Yay. 1991.

Kılıç, Fahri. "Yeni Türk Harflerinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi". *Atatürk Yolu Dergisi*, sy. 61, 2017, 207-248.

Kısıklı, Emine. "Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları". *Erdem*, sy. 56, 2010, 115-160.

⁶⁷ Kullanılan tasnifler ve numaralar dipnotlarda gösterilmiştir.

⁶⁸ Yararlanılan gazete adları ve tarihleri dipnotlarda ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

- Oral, Mustafa. "Türkoloji Tarihinde 1926 Bakû Türkiyat Kongresi". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sy. 17, (2004): 107-129.
- Sarı, Muhammed ve Gedik, Hatice. "Türkiye'de Harf Devrimi Öncesinde Basına Yansıyan Görüşler". *Turkish Studies*, sy.7 (summer 2014): 485-505.
- Şahin, Mustafa. "Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.2. (1992): 213-234.
- Şimşir, Bilal. "Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi". *Belleten*, sy. 169 (Ocak 1979): 107-214.
- Şimşir, Bilal. *Türk Yazı Devrimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay. 2008.